

Makale Geliş | Received: 20.02.2017
Makale Kabul | Accepted: 10.03.2017
Doi: 10.18795/gumusmaviatlas.305898

Orhan BİNGÖL

Yrd. Doç. Dr. | Assist. Prof. Dr.
Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Gümüşhane-Türkiye
Gümüşhane University, Faculty of Letters, Department of Sociology, Gümüşhane-Turkey
orhanbingol@gumushane.edu.tr

Bedenin Sosyolojisi: Nasıl? Niçin

Öz

Birey ve toplum, sosyolojide yakın geçmişe kadar beden dışı unsurlarla değerlendirilmiştir. Ekonomik, siyasal ya da kültürel eylemleriyle toplumsal olanı kurup geliştiren bireyler, bunları sanki bedenleri olmaksızın gerçekleştirmişlerdir. Paralelinde toplum da bireylerin çoğunlukla statü ve rolleri, hiyerarşileri, çeşitli işlevleri veya çekişmeleriyle ilişkilendirilmiştir. Böyle bakıldığında sosyoloji, bedenin gerçekliğini ve değerini ıskalayarak soyut bireyler ve toplumlar tasarlamış gibidir. Hâlbuki beden, temel sosyal ilişkilerin yaşanmasında ve kurumsallaştırılmasında seçeneksiz bir zemindir. Hiçbir birey bedeni olmadan sosyalleşemediği gibi çeşitli toplumsal birimleri de vücuda getirememektedir. Buna göre beden, sosyal bireyin kendisiyle neredeyse eşdeğer olup toplumun en küçük parçalarından birini teşkil etmektedir. Dolayısıyla biyolojik olduğu kadar kültürel karakter de taşıyan bedeni sosyal bireylerden ve yapılardan ayırmak, bedensiz bir sosyoloji yapmak mümkün görünmemektedir. Beden sosyolojisi, birey ve toplum arasındaki bu ayrılmaz birlikteliğe eğilmektedir. Alanın gelişimi, bedenin modern toplumdaki yeri, değişimi ve işlevleriyle direkt ilgilidir. Bu doğrultuda beden niçin değerlidir? Değeri nelere göre belirlenmektedir? Beden, tarihsel/toplumsal bağlamda nasıl bir değişim süreci izlemiştir, izlemektedir? Bu, hangi gelişmelerle gerçekleşmekte ve beraberinde neleri getirmektedir? İşte bu soruların yanıtları, beden sosyolojisinin nasıl ve niçin yapılacağını özetlemektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden, Sosyoloji, Beden Sosyolojisi.

Sociology of the Body: How? Why?

Abstract

Individual and society had been evaluated with factors which are out of body for the recent past. Individuals who construct and promote social by their economic, social and cultural acts performed these acts as if their bodies are non-exist. On the other hand, society was generally associated with status and roles, hierarchies, various functions and conflicts of individuals. In this manner, sociology missed reality and value of the body and so as if it designs abstract individuals and societies. However, body is an essential level to live and institutionalize basic social relations. Any individuals cannot socialize and create social units without their bodies. In this sense, body nearly equals to social individual and it constitutes one of the smallest parts of the society. Therefore to separate body which has biological as well as cultural character from social individuals and structures and to make sociology without body does not appear possible. Sociology of the body investigates the inseparable association between individual and society. Development of the field is directly related with fluctuations, functions and positions of body in modern society. In this direction, why is body value? What are the measures to determine value of the body? Does body in what kind of change process within historical/social context? Does this actualize with which developments and what does this come with? This kind of questions summarize that how and why have sociology of the body been done?

Keywords: Body, Sociology, Body Sociology.

Beden Önemlidir

Beden, pek çok açıdan alternatifsiz bir yeredir. Hayatı kuran temellerle birlikte düşünüldüğünde bedenin önemi daha belirlemektedir. Şimdiye kadar gelen bilimler tarihi, felsefe, tıp, siyaset, din veya güzel sanatlar bedeni bir tarafıyla kendine muhakkak konu edinmiştir. Bu alanların her biri bedenin ne olduğuna, ne olması ya da olmaması gerektiğine dair tartışmaları sürdüregelmiştir. Bu sebeple bedene yönelik interdisipliner sorular canlılığını daima muhafaza emiştir: Beden örneğin, hayatta kalmaya koşullanmış evrimsel bir organizma mıdır? Yoktan mı yaratılmıştır? Bedenin sağlığı nasıl korunacaktır? Beden nasıl daha güzel olacaktır? Beden, ruhun veya aklın harici bir koruyucusu mu bunların ayrılmaz bir tamamlayıcısı mıdır? Yoksa beden bir kültür yaratısı mıdır?

Bu ve benzeri tartışmalar ekseninde bedene öncelikle “bir yaşayan” olarak yaklaşılabilir. Çünkü canlı bedenin varlığı, her yaşayan için hayatın sürdüğünün başlıca işaretlerindedir. Böyle alındığında “(...) yaşamayı becerebilen, yaşamasını zenginleştirebilip sayısız boyutlarını fark ederek ondan haz duyan, onun acısını çekebilen biri bunu bedeniyle yapacaktır” (İnam 1993b: 9). Öyleyse beden varsa yaşam var, yoksa hayat sonlanmış demektir. Beden ve yaşam arasındaki şifreler yine de bu bağlantıdaki gibi tek basamaklı değildir. Bu yüzden ikisini birlikte ele alan bazı temel açıklamalara göz atmak gerekir.

Bu noktada bedenin varlığı ilkin biyolojik bir başlangıcı, örneğin, doğumu işaret etmektedir. Doğum ve üreme doğayı işleten temel mekanizmalar olarak düşünüldüklerinde beden de doğal ve biyolojik bir varlık halini almaktadır. Öte yandan doğanın görünmez elini açıklama iddiasındaki dinlere göre insan bedeninin oluşumu ve dünyaya gelişi ilahi iradenin göstergesidir. Dinlerin gözünde beden Tanrı'nın kutsal bir eseridir ve bedenin yaratılışı tanrısal bir mucize gibidir. Varoluşçu felsefe ise bunların tam aksini doğru görmektedir. Varoluşçu felsefeye göre bedenin varlığına hiçbir ön kabul biçilmemelidir. Çünkü bedenin anlamını, amacını veya sınırlarını insanın kendisi belirlemektedir. Bedenini yalnızca insanın kendisi, yaşayarak var edebilir.

Kısacası beden, biyolojisi, yaratılışı veya felsefesi bakımından farklı perspektiflerden değerlendirilmektedir. Ancak beden, nihayetinde kimlerle ne zaman ve nasıl yaşadığına, hangi şekillere büründüğüne bağlı olarak karakter edinmektedir. Bu karakterin parçaları nereden gelirse gelsin beden, sosyolojiyi de ilgilendirmektedir. Öyle ki sosyolojinin ele aldığı söz gelimi inançlar, eğitim, toplumsal cinsiyet ya da sosyal davranışlar, başta bedenlerin toplumdaki varlığıyla gerçekleşmektedir. Çünkü toplum, bir açıdan bedenlerin çoğalmasıyla ilerlemektedir. Böyle bakıldığında belki de “gündelik hayat, bedenlerin üretimi ve yeniden-üretiminden başka bir şey değildir. Yani bireyden önce bedenlerin üretilmesi gelir” (Akçay 2004: 234).

Bedenlerin toplum içinde üretilmeleri onların toplum için üretildikleri sonucunu geliştirir. Bu, bedenlerin toplumsallaştırdıklarını göstermektedir. Bedenler, toplum tarafından işlenir, eğitilir, yetiştirilir ve değiştirilir. Böylece bedenler, toplumsal ilişkileri, kurumları ve toplumsal yapıyı meydana getiren esas öğelerden birini temsil eden gövdelere, toplumsal bedenlere dönüştürülmektedir.

Toplumsal beden, tam anlamıyla ne Tanrı'nın ne doğanın ne de sadece sahibinindir denebilir. Toplumsal beden (hiç değilse sosyal yaşamda) genellikle toplumdur. Çünkü toplum içinde yaşayan beden toplumun kültürüyle toplumun alışkanlıkları, değerleri, normları, yasakları, ödülleri ve cezalarıyla hareket etmektedir. Zaten bedenin sahip olduğu sosyal hareketlilik bunu ispat etmektedir. Beden, yaşadığı sürece farklı sosyal birimler arasında sürekli el değiştirmektedir (İnam 1993a: 7): Beden, örneğin, önce ailenindir; sonra okulun bedenidir; zamanla ibadethanelerin, sevgilinin ya da eşin bedeni olabilmektedir; beden, bazen de cezaevlerinin, tıbbın, doktorların veya hastanenin bedenidir.

Tüm bu alışveriş ve pozisyonlar zinciri, beden üzerindeki sayısız müdahalelere işaret etmektedir. Öyle ki beden hiçbir zaman başıboş değildir. Aksine her zaman ideolojiktir. Bu nedenle bedene her dönemde ve toplumda mutlaka bir kimlik edindirilmektedir. Sonuçta diğer unsurlarla bir kompozisyon halini alan “bedenin özelliklerinin toplamı, bir anlamda kişinin kimliği durumundadır” (Cirhinlioğlu 2001: 94).

Bedeni önemli kılan bir diğer gerçeklik de bedenin kültürler ve kuşaklar arasında kurduğu iletişim fonksiyonundan gelir. Buna göre beden, kendi içinde kapalı beklememektedir. Edindiklerini öteki bedenlere daima devretme meylindedir. Önceden getirdiklerini şimdiyle birleştiren bedenler bunu kendince yorumlayıp daha sonrakilere iletmektedir. Böylelikle beden, toplumsal döngüyü değiştirmekte ve sürdürmektedir. Dolayısıyla bedenin önemi sosyoloji için kesin ve geçerlidir.

Beden ve Sosyoloji

Bir merak ve inceleme konusu olarak beden, bilimler tarihinde eski bir geçmişe uzanır. Bedene yönelik bilimsel ilgi, uzunca bir dönem bedeni akıl veya ruhtan ayrı olarak ele almıştır. Bu yüzden bedene genelde kendi başına bir gövdeymişçesine yaklaşmıştır. Söz konusu anlayış, bilimler arasında geleneksel bir işbölümünü de ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda insanın akli ve soyut yönlerini daha çok sosyal bilimler, somut ve bedensel yanlarını doğa bilimleri araştırmıştır. Çok uzun süre sosyoloji de bu ayrıma sadık kalmıştır. Özellikle klasik sosyolojide bedene karşı korunan mesafe açıktır. “Toplumbilimin evrimciliğe ve Darwinizme sıcak bakan tavrı olmadığı gibi, Comte ve Durkheim’in biyolojik analogileri dışında biyolojik açıklamalar da sosyolojide pek benimsenmemiştir” (Işık 1998: 125-126).

Bunun genel nedenlerinin başında sosyolojinin bağımsızlık mücadelesinin, belki de kompleksinin geldiği söylenebilir. Sosyoloji, klasik döneminde doğa bilimleriyle sanki rekabet halindedir. Bu bilimsel rekabette sosyolojinin başarıları, kendisi olabilmesiyle yükselecektir. Sosyolojinin kendisi ise doğrudan toplumla ya da toplumsal eylemler, olaylar ve olgularla bir görülmektedir. O yüzden sırf biyolojik bir varlık olarak düşünülen beden, sosyolojide fazlasıyla söz ardı edilmiştir. Dolayısıyla “sosyolojik gelenek içinde insanlar zihinleriyle topluma, bedenleriyle doğaya ait olarak algılandığı için, beden, tıp başta olmak üzere doğal bilimlerin, zihin ise beşeri bilimlerin nesnesi olarak ele alınmıştır” (Akçay 2004: 233).

Bu tabloya göre bedenin sosyolojideki değeri, ona ayrılan, daha doğrusu ayrılmayan yerle ters orantılıdır. Klasik sosyolojinin öne çıkardığı birey ya da insan, en çok da kültür yaratma yetisiyle ve toplumsal eylemleriyle tanımlanan, sanki düşünce dünyasında, kitap aralarında veya bir özne olarak tarihi arenada yer alan bedensiz insandır. Oysa sosyolojinin anlamaya çalıştığı insani şeylerin neredeyse tamamı beden aracılığıyla ortaya konmaktadır. Çünkü “bilinci sayesinde kültürel bir varlık haline gelen insan, bedeni sayesinde toplumsallığını kazanır” (Hepşen 2010: 10). Üstelik bu kazanımın istisnai bir başka yolu bulunmamaktadır. Söz gelimi her birey bedeniyle üremekte, nüfusu şekillendirmektedir. Cinsel kimliklerin başlıca merkezi yine bedendir. Eğitim kurumlarında eğitilenler, bir inanç etrafında ibadet edenler, savaşanlar ya da göç edenler bunları bedenleriyle gerçekleştirmektedirler. O halde toplumsal olay ve olguların yaratıcısı, taşıyıcısı ve aktarıcısı olmanın bedenden ayrı bir yolu görünmemektedir.

Bu zorunlu çıkarımın gecikmeli de olsa sosyolojide ayırt edilmesi, bedene yönelik klasik refleksleri ve kalıpları gevşetmiştir. Bunda bilimlerin beden ve ruhu ayıran eski paradigmayı terk etmeye başlamaları da etkindir. Beden sosyolojisi işte bu süreçte gelişme göstermiştir.

Beden Sosyolojisi

Marshall, ana teması ve içeriği bakımından beden sosyolojisini şöyle özetlemektedir:

Sosyolojinin bedeni ihmal ettiğini iddia eden Michel Foucault’nun yazılarından etkilenen ve görece yeni olan bu uzmanlık alanında çalışan sosyologlar, insanları salt değerleri ve tutumları olan aktörler olarak değil, aynı zamanda cisimleşmiş kişiler olarak analiz etmekte; aynı doğrultuda, bedenlere atfedilen değişik kültürel anlamları, hastalığa ve cinselliğe de özel bir önem vererek bunların denetlenme, düzenlenme ve yeniden üretilme biçimini irdelerler (2003: 62).

Buna göre beden sosyolojisinin teslim ettiği ilk realite bireylerin toplumda bedenleriyle birlikte yer aldıklarıdır. Beden sosyolojisi, bireyleri sadece demografik nitelikleri, eğitimleri, inançları, etnisiteleri, statü ve rolleri ile değil, bedenleriyle de

tanımaktadır. Bedenin söz konusu tanınırlığı, sosyal yaşamdaki onlarca beden kategorisi tarafından zaten açıkça ortaya konmaktadır. Örneğin bebek, çocuk, genç veya yaşlı bedenler; kadın ve erkek bedenleri; lider, yöneten ve yönetilen bedenler; güzeller, çirkinler; sağlamlar ve kusurlular; suçlular, suçsuzlar; sağlıklı ve sağlıklı bedenlerin hepsi toplumdaki bedenler çokluğunu resmetmektedir (Okumuş 2009: 5).

Çeşitli kategorileri temsil eden bu bedenler, aynı zamanda hisseden, davranan, eyleyen canlılar olarak görülmektedir. O yüzden beden sosyolojisinde beden ile sosyal bireyin birbirlerine koşut tutulduğu söylenebilir. Buradaki birey, bir bilinç ekseninde toplumu, kültürü ve tarihi bizzat oluşturan süjedir. “Simmel de insanın, eylemleriyle tarihsel dünyayı üreten bilişsel özne olduğunu savunmaktadır. Tarihsel bilgi (...) insan deneyiminin bir formu olarak elde edilir. Bu çerçevede, bedensel eylemler ve deneyimler, toplumsal ve kültürel formlar için bir temel teşkil eder” (Nazlı 2005: 74). Bu görüş, beden sosyolojisinin başlıca iddiası ile kesişmektedir. Toplumsal formların meydana gelişinde bedeni hesaba katmak, beden sosyolojisinin henüz ilk denemelerinde kendini gösterir. Örneğin Mauss, bedenin bireye tanıdığı olanaklardan söz ederken “(...) İnsanın sahip olduğu ilk ve en doğal nesne ve de teknik araç bedenidir” (2006: 474) demektedir.

Bu kabul, beden sosyolojisinin klasik sosyolojiden radikal olarak ayrıldığını göstermektedir. İki sosyoloji arasındaki farklılık aynı zamanda tarihi dönemler ve onları ele alışlar arasındaki kopuşa denk gelmektedir. Bu anlamda klasik sosyoloji ile daha çok modernin yükselişi, çağdaş sosyolojiyle de modern sonrası dönem birbiriyle paraleldir. Eş deyişle toplumun unsurları, yapısı ve ona yönelik bakış açıları değiştikçe sosyolojisi de değişmiş ve beden nihayetinde sosyolojiye girmiştir.

Bunun temel sebepleri, bedenin yalnızca yapısal değeriyle değil, toplumla kurduğu etkileşimlerle de ilgilidir. Bu açıdan her tarihsel evre, o evreyle uyumlu yeni bir toplum ve beden tipolojisinin habercisidir. Değişen beden, kendiyile ilgili toplumsal yaklaşımlardan da etkilenmektedir. Bedenin değişimi ise tarihi ve toplumsal süreçlere, ortaya çıkan yeni bireye bir şekilde yön verebilmiştir. Bu karşılıklı toplu durumun

çözümlemesi, beden ve toplumun geçirdiği genel değişim sürecini yorumlamayı gerektirir. Söz konusu süreç modernleşme adı altında ele alınabilir.

Bu noktada anlatıma modern öncesinde yaşayan bedenden başlanabilir. Burada bedenin dinle olan ilişkisi dikkat çekmektedir. Modernliğin yükselişinden evvel din, bilimde, sanatta veya siyasal yönetimlerde olduğu gibi insan ve bedeni üzerinde de etkindir. Dinin beden üzerindeki egemenliği, insanın aklı, ahlakı ya da ruhu üstündeki ağırlığıyla yoğunluk açısından eşit, içerik bakımındansa değişiktir. Dinler, ruha karşı genellikle bedeni ötekileştirmektedir. Çünkü dinlerin gözünde “beden, bu dünyalıdır ve hep burada kalır. O sebeple bütün öte dünyacı ideolojiler bedeni yadsır” (Akçay 2004: 232). Buna göre önemli olan bedenin değil ruhun doyurulması, geliştirilmesi ve korunmasıdır. Aslolan ruha yatırım yapmaktır. O yüzden bedenin en az ruh kadar değerli olduğu görüşü ve bedene gösterilecek kıymet, dinlerin gözünde dünyevi ve boş uğraşlar sayılır. Geçmişte dini bakış açısıyla bedenin daha çok iç beden (ruh, akıl) olarak düşünülmesi ve beden terbiyesinin bir tür nefis terbiyesine benzetilmesi aslında buna dayanır (Canatan 2011: 336). Ancak modernlikle birlikte dini etkinin küçülmesi bu algıyı değişime uğratmıştır. Hatta “modern hayat, Hıristiyanlığın insan bedeni üzerinde yarattığı tahrifatı gidermek peşinde gibidir” (Cirhinlioğlu 2001: 52). Bu nedenle ilgi artık bedenin dışına kaymaya başlamış, bedenin sağlığı, bakımı ve terbiyesi bunun peşine takılmıştır.

Bedene yönelik tarihsel/toplumsal yaklaşımların farklılaşmasında ekonomik devinimlerin de ciddi payı vardır. Modern dönemin altyapısal gelişimiyle bedenin önemli bir toplumsal aktör haline gelişi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Foucault’ya göre (2003: 157), bu ilişkide kapitalist üretim sisteminin yaratıları ortadadır. Kapitalizmle beraber bedenler, artık daha dikkate değer, görünür ve ön plandaki eyleyenlere dönüşmeye başlamıştır. Çünkü feodal sistemde toprak üzerinde sıradan birer köylü olan bireylerin konumları kapitalizmle birlikte başkalaşmıştır. Kapitalizmle beraber bireyler, işleri bölüşen, dakik olmak zorunda kalan (kılınan), daima üretmesi beklenen, ataletten uzak birer “bedenli bireyler” şeklini almışlardır. O dönemde kapitalizmi sürdüreceği üretici güçlerin başında beden de geldiğinden bedenin

siyasal yönetimi, çalışma düzeni, cezai dizgini veya sağlık kontrolleri kısacası bedene yönelen iktidar olgusu hayati bir düzeye taşınmıştır.

Foucault’ya göre (2003: 49), beden üzerinde iktidar uygulayan kaynaklar bedene pek çok kanaldan odaklanmaktadır. Bedenin özellikle sağlığı, cinselliği ya da asayişî örneğin tıp, psikiyatri veya hukuk tarafından ayrı ayrı ve kimi hallerde eşgüdümlü olarak ele alınmaktadır. Bu süreçte bedene yalnızca katı baskı uygulanmayıp ona nasıl çalışacağı, hangi davranışlarının normal veya anormal karşılanacağı, hangilerinin suç olup olmayacağı, kendisine nasıl bakması gerektiği de anlatılmaktadır. Söz konusu söylemlerde bilim, siyaset ve günlük yaşam kanalları kullanılmaktadır. O nedenle beden üzerinde işleyen müdahalelerin gerçekliği kadar bunların kaynakları, yolları, derinliği veya yaygınlığı da önem taşımaktadır.

Sonuçta laik dünya görüşü, bilimlerin artan gücü ve ekonominin başat kurum oluşuyla yeni bir kültür, birey ve yeni bir beden ortaya çıkmıştır. Rowe’un da dediği gibi “pratiklerinde ve üretim tarzında amansızca maddi olan modern kültür” (1996: 29), kendiyi örtüşen birey ve beden algısı yaratmıştır. Beden artık kültürel değişime çok daha açık, daha somut, iş gören, yer kaplayan, tüketen ve beraberinde dizginlenmesi, sağlıklı tutulması ya da özen gösterilmesi gereken değerli bir varlıktır. Bu yüzden modern bireylerin ve bedenlerin bu sıralananlar doğrultusunda iktidar altına alınmaları son derece anlamlıdır.

Hatta bedene yönelik iktidar, bireylerin bu konuda uygulayacakları bir otokontrole doğru yol almaktadır. Foucault’ya göre bedenin güncel sosyolojideki karşılığı en çok da bu noktaya yoğunlaşmaktadır. “Eski değerlendirmenin aksine Foucault’ya göre ruh, bedenin hapisanesi” (Işık 1998: 108) haline geldiğinden, modern toplumda inşa edilen beden, aslında kontrollü bir özne yaratma sürecinin başlıca araçlarındandır. Modern toplumun ve bireyin bedene gösterdiği bunca ihtimamın perde arkası, iktidarların istedik özneye ulaşma amaçlarını aydınlatmaktadır.

Bütün bunlar beden sosyolojisinin neden yapılması gerektiğini özetlemektedir. Beden, toplumsalı kuran, değiştiren ve miras bırakan en önemli bileşenlerdendir. Bu

yüzden bedenin varlığını, ihtiyaçlarını, korkularını, sağlığını, ölçülerini, arzularını, imajını önemsemek ve bunları yönlendirmek haklı durmaktır. Bedenin öne çıkışını açıklayan bu haklılıklar, diğer taraftan çeşitli iktidar kanallarının beden üzerinde hak iddia etmelerini kolaylaştırmaktadır. Bilimler, siyasal iktidarlar, kurumlar ya da bireylerin kendileri bedeni var kılma, sağlıklı tutma, yönetme, düzenleme, ödüllendirme veya güncele göre onu sosyale kabul ettirme yollarına başvurmaktadır. Bu yollar bazen hukuktan, tıptan; bazen eğitimden, bazen de kozmetikten veya cerrahiden geçebilmektedir.

Beden sosyolojisinin niçin yapılması gerektiğini açıklayan bu bağlantılar beden sosyolojisinin nasıl yapılabileceğini de göstermektedir. Beden sosyolojisi, bedenin üretimi, eğitimi, denetimi, sağlığı, tüketimi ya da güzelliği gibi ana başlıklar çerçevesinde ilerlemektedir. Söz konusu başlıklar dâhilinde bedenlerin tarihi ve toplumsal pozisyonları ile bunların değişimine yer verilmektedir. Yanı sıra bedenlerin doğrudan somut gövdeleri de beden sosyolojisince ele alınabilmektedir. Bir tür beden tahlili denebilecek bu çalışmalarla bedenin kendisine bir “yeniden dönüş” gerçekleştirilmektedir. Baudrillard’ın söylediği gibi (2010: 9), bedenler üzerinde bir “orji sonrası” durum değerlendirmesine gidilmektedir. Beden sosyolojisi, bununla birer tasarım olarak gördüğü bedenin renklerini (cildini); boyutlarını (ölçülerini); içerisindekileri (organlarını), bedenin siyasallığını, sanatsal değerini (estetik ölçütlerini) incelemektedir. Sonunda bedenlerin sergideki (toplum içindeki) yeri, pahası, başarıları ve başarısızlıkları saptanarak bunun neleri doğurabileceği, nasıl bir özne tipine yol açabileceği öngörülmektedir.

Sonuç Olarak

Beden sosyolojisinin temel iddiası ve çağrısı, sosyal bireyleri bedenleriyle birlikte düşünmek gerektiğidir. Çünkü bireyler sosyalliklerini bedenleriyle hayata geçirmektedirler. Beden sosyolojisinin bu kabulü, modernleşme sürecindeki gelişmelerle ilgilidir. Öyle ki modernleşmeyle birlikte beden, ekonomik, siyasal,

bilimsel ve kültürel açılardan adeta yeniden keşfedilmiş ve radikal bir değişim yoluna girmiştir. Beden, bundan böyle biyolojiye ve doğala gittikçe uzak; siyasala, toplumsala ve kültürelere çok daha yakın haldedir.

Bedenin söz konusu değişimi temelde iktidar olgusuyla ilişkilendirilmektedir. Bu yüzden beden sosyolojisi iktidarlar tarafından bedenin el sürülmüşlüğüne, dokunulmuşluğuna dikkat çekmektedir. O halde ele alınacak nesne artık yalnızca toplumsal beden de değildir: Beden sosyolojisinin odağına kendi kendini ve diğerlerini kontrol eden, diğerlerince kontrol edilen, iktidarlara iç içe geçmiş bir beden yerleştirilmektedir.

Beden ve iktidar ilişkilerini çözümlemenin başlıca amacı ise bedeni üzerinden kontrol edilebilirliği yüksek olan yeni bireye, özneye ulaşmaktır. Bu anlamda beden, özneleri kurgulamanın en büyük ve güncel enstrümanlarından. Dolayısıyla beden sosyolojisi, yeni öznelerin ve toplumun oluşumunda bedenin elverişli bir zemin olduğunu, gelecek özne ve toplum okumalarının beden üzerinden mümkün durduğunu vurgulamaktadır.

KAYNAKÇA

- AKÇAY, Adnan (2004). “Beden”, *Felsefe Ansiklopedisi*, ed. Ahmet Cevizci, ss. 231-237, İstanbul: Etik Yayınları.
- BAUDRILLARD, Jean (2010). *Kötülüğün Şeffaflığı*, çev. Işık Ergüden, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- CANATAN, Kadir (2011). “Medeniyet Değişimi: ‘Nefis Terbiyesi’nden ‘Beden Terbiyesi’ne”, *Beden Sosyolojisi*, ed. K. Canatan, İstanbul: Açılım Kitap.
- CİRİNLIÖĞLU, Zafer (2001). *Sağlık Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Basın Yayın.
- FOUCAULT, Michel (2003). *İktidarın Gözü*, çev. Ferda Keskin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- HEPŞEN, Özlem (2010). *Tevrat, İncil ve Kuran-ı Kerimde Kadın Bedeni*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İŞİK, Emre (1998). *Beden ve Toplum Kuramı*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- İNAM, Ahmet (1993a). “Bedenim Kimin? Bir Spor Felsefesi İçin Bazı İpuçları”, *Felsefe Dünyası*, 8: 6-10.
- İNAM, Ahmet (1993b). “Çevreyi Beden Aracılığıyla Okumak: Beden Bilgeliğine Giriş Olarak Spor”, *Felsefe Dünyası*, 7: 6-10.
- MARSHALL, Gordon (2003). *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Derya Kömürcü, Osman Akınhay, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MAUSS, Marcel (2006). *Sosyoloji ve Antropoloji*, çev. Özcan Doğan, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- NAZLI, Aylin (2005). “‘Görünmeyen Beden’den ‘Görünen Beden’e: Beden Sosyolojisi”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 8/2: 71-87.
- OKUMUŞ, Ejder (2009). “Bedene Müdahalenin Sosyolojisi”, *Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 2: 1-15.
- ROWE, David (1996). *Popüler Kültürler Rock ve Sporda Haz Politikası*, çev. Mehmet Küçük, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.